

תקציר מנהלים

מעבודה לגמלאות: הפער המגדרי בפנסיה בישראל

ליאורה בוורס והדס פוקס*

המחקר המלא פורסם בספטמבר 2018

המחקר נערך והופק בתרומתה הנדיבה של קרן הדסה

בשנים האחרונות מתקיים דיון ציבורי בנוגע למגוון סוגיות הקשורות לפנסיה, ובהן החשש מביצועי קרנות הפנסיה וההשלכות של הזדקנות האוכלוסייה על מערכת הפנסיה. בישראל יש שני מקורות עיקריים להכנסה מפנסיה: קצבאות זקנה (שהמוסד לביטוח לאומי מעניק לגמלאים ולאזרחים ותיקים החיים בעוני) ופנסיה תעסוקתית (שהיא חובה על פי חוק משנת 2008). ההבדלים בין גברים לנשים בכל אחד מהמקורות צפויים להכתיב את היקף הפערים העתידיים בהכנסה מפנסיה.

החיסכון בפנסיה לפי מגדר

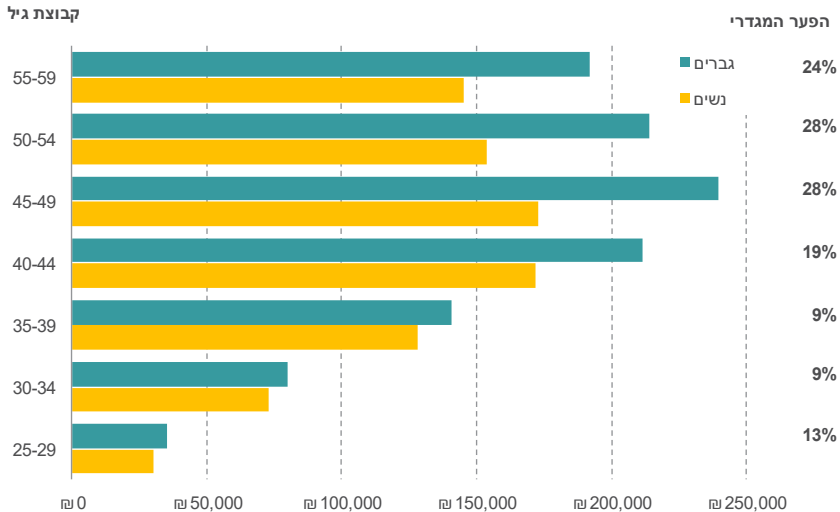
לפי נתוניהם של 640,000 מבוטחים שהייתה ברשותם קרן פנסיה ב"מנורה מבטחים" (קרן הפנסיה החדשה הגדולה ביותר בישראל) בשנת 2017, קיים פער מגדרי בחיסכון הפרטי לפנסיה – והפער גדל עם הגיל. הפער המשמעותי ביותר נמצא בקבוצת הגיל 54–45: החסכונות במסגרת פנסיה תעסוקתית של הגברים בקבוצה זו גבוהים ב-28 אחוזים בהשוואה לנשים.

בקבוצות הגיל המבוגרות יותר (44 ומעלה) הפערים המגדריים הממוצעים בפנסיה גבוהים יותר בקרב ערבים מאשר ביתר האוכלוסייה, אך בגילי 44 ומטה הפערים הצפויים דומים. נראה כי זהו ביטוי לשינוי בין-דורי – שיעורי התעסוקה של הנשים הערביות הצעירות גבוהים יותר, ועל כן ההפרשות שלהן לפנסיה צפויות להיות גבוהות יותר מאלו של הדור הקודם.

החיסכון הפרטי לפנסיה בקרב נשים חרדיות בגילי 25–34 גבוה ב-26 אחוזים מהחיסכון של גברים חרדים, מפני ששיעורי התעסוקה בקרבן גבוהים יותר.

* ליאורה בוורס, מנהלת תפעול, כספים ותחום המדיניות; הדס פוקס, חוקרת – מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

החיסכון הממוצע לפנסיה והפער בין המגדרים, 2017 לפי קבוצת גיל

מקור: ליאורה בורס והדס פוקס, מרכז טאוב | נתונים: מגורה מבטחים, קרנות הפנסיה החדשות

אילו גורמים משפיעים על הפער המגדרי בפנסיה?

ניתן להשוות בין המצב בישראל לאירופה בעזרת מדד מקיף, המודד את הפערים המגדריים העתידיים הצפויים בפנסיה במדינות אירופה.

נתוני תעסוקה: התעסוקה בקרב נשים בישראל גבוהה יחסית: כ-66 אחוזים מהנשים בגיל העבודה. המדיניות הממשלתית מעודדת תעסוקה בקרב נשים; לדוגמה, נשים מקבלות יותר זיכויי מס מגברים.

השיעור הגבוה של נשים מועסקות בישראל מפחית את הפערים המגדריים ביחס לעולם, מכיוון שחלקן של קרנות הפנסיה הפרטיות (המבוססות על הפרשות מהשכר) בהכנסה לאחר הפרישה משמעותי מאוד. עם זאת, נתונים אחרים מרחיבים את הפער: ההפרש בשכר השעתי בין גברים לנשים בישראל נמצא במרכז דירוג ה-OECD (כ-19 אחוזים נכון לשנת 2016), והפער בין מספר שעות העבודה השבועיות בקרב נשים (כ-37 שעות) לשעות העבודה של גברים (כ-44 שעות) גבוה יחסית (16 אחוזים).

רצף תעסוקתי: משך חופשת הלידה בתשלום בישראל (15 שבועות) נחשב לתקופת ביטוח למטרות חישוב צבירת הזכאות לפנסיה, אך אם אישה בוחרת להאריך את חופשת הלידה ללא תשלום – כפי שעושות נשים רבות – תקופה זו אינה מבוטחת. ככלל, בישראל ההגנה על הפנסיה בתקופות חופשה מהעבודה למטרות גידול ילדים מצומצמת בהשוואה למדינות ה-OECD, שלרובן יש מדיניות לצמצום פערים אלו.

גיל הפרישה: ישראל נמנית עם תשע מדינות ה-OECD שיש בהן הבדלים בין גברים לנשים בגיל הפרישה, ואחת מבין שלוש בלבד שצפויות להותיר את ההבדל על כנו עד שנת 2060. גיל הפרישה המותנה לגברים בישראל (67) הוא הגבוה ב-OECD ואילו גיל הפרישה המותנה לנשים עומד על 62, אף שנשים רבות ממשיכות לעבוד גם אחריו. ההבדל במספר שנות העבודה הנובע מהפער בגיל הפרישה הוא גורם משמעותי בצמצום ההכנסה מפנסיה של נשים ביחס לזו של גברים.

קצבאות ממשלתיות: בניגוד לנתוני שוק העבודה, הקצבאות מעניקות יתרון דווקא לנשים. גבר ואישה ששילמו את דמי הביטוח הלאומי במשך 35 שנה לפחות ופורשים בגיל הפרישה הרשמי יקבלו קצבה חודשית זהה מהמוסד לביטוח לאומי, אך עובדים משני המינים יכולים לדחות את קבלת הקצבה עד גיל 70 (גיל הפרישה הכולל) ולקבל 5 אחוזים נוספים על כל שנת דחייה – ובגלל הפער בגיל הפרישה המותנה, אישה הבוחרת לפרוש בגיל 70 תקבל 22 אחוזים יותר מגבר הפורש באותו גיל.

מקדם תשלום הפנסיה: ישראל נמנית עם ארבע מדינות בלבד ב-OECD המשקללות את המגדר בחישוב התשלום החודשי לכל מבוטח בקרן הפנסיה – נוהג שאינו חוקי במדינות רבות אחרות. מכיוון שתוחלת החיים של נשים גבוהה יותר, חברות הפנסיה מחלקות את סך החיסכון למספר תשלומים גבוה יותר, כך שמדי חודש נשים שאינן נשואות מקבלות סכום נמוך יותר מגברים שאינם נשואים (חשוב לציין כי בקרב זוגות נשואים המקדם מושפע גם מחישוב קצבת השאירים במקרה של פטירת בן הזוג. בשל העובדה שבפועל לאישה יש סיכוי רב יותר מבעלה לקבל קצבת שאירים, המקדמים עבור גברים נשואים ונשים נשואות דומים למדי).

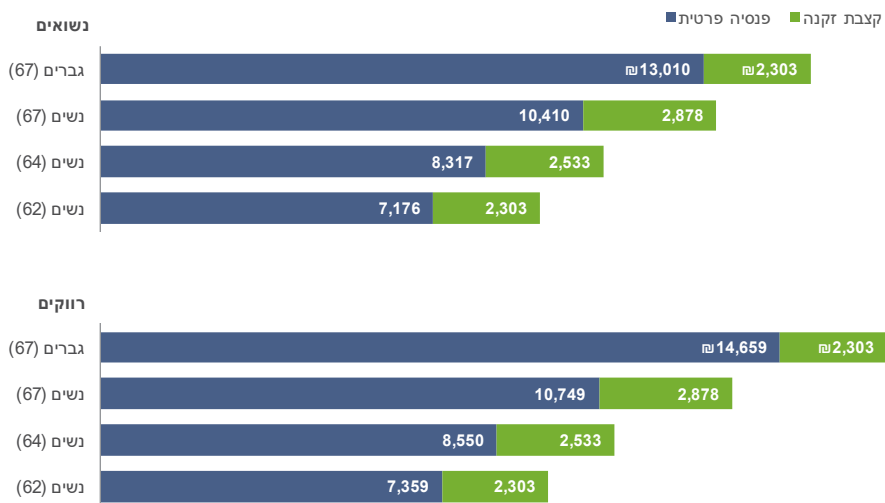
הפער המגדרי העתידי בפנסיה

מסימולציה שאמה את הפערים המגדריים העתידיים בפנסיה עולה כי בקרב אנשים נשואים הפורשים בגיל 67, גבר יקבל סכום פנסיה (מפנסיה תעסוקתית ומקצבת זקנה) גבוה ב-2,000 שקלים מהסכום שתקבל אישה: 15,300 שקלים בממוצע, לעומת 13,300 שקלים בממוצע. בקרב מי שאינם נשואים הפער המגדרי גדול עוד יותר לטובת הגברים: כ-3,000 שקלים.

הסימולציה מראה גם כי לגיל הפרישה יש השפעה משמעותית על הפנסיות: אישה הפורשת בגיל 62 תקבל קצבה חודשית נמוכה בכ-3,800 שקלים מאישה הפורשת בגיל 67, הן מפני שהצבירה הכוללת בקרן הפנסיה שלה נמוכה יותר הן מפני שלא תקבל תוספת תשלום בעבור דחיית גיל הפרישה.

באופן כללי, נראה כי למגדר יש תפקיד משמעותי יותר במדיניות הפרישה בישראל בהשוואה למדינות אחרות ב-OECD. פער של חמש שנים בגיל הפרישה, השפעת מין המבוטח על מקדם תשלום הפנסיה ואי-צבירת פנסיה בחופשות למטרת גידול ילדים הם רק כמה דוגמאות לאופן הייחודי שבו המגדר משפיע על מדיניות הפרישה בישראל, ובכך גם על פערי הפנסיה בין גברים לנשים.

הפער המגדרי בפנסיה לפני ואחרי השפעת קצבת זקנה, לפי גיל פרישה, לעומת גבר שפרש בגיל 67

מקור: ליאורה בוורס והדס פוקס, מרכז טאוב נתונים: מנורה מבטחים